

<sida1>

Samtal mellan en Christen och naturliga menniskan ¹

Första samtalet: om resa till kyrkan.

Chr. Tänker du fara till kyrkan?²

N.M. Jag vet icke ännu; det är nu för tiden icke råd<sida2>ligt, att vara borta ifrån kyrkan; ty man kan få plikta.³

Chr: men om det icke vore någon plikt, skulle du väl då begifva dig till kyrkan?

N.M. Hvad skulle man då <sida3> uträtta der: det vore, att utan ändamål förtära sin matsäck och nöta opp sina Skor.⁴ Det är ovisst, om der finnes en sup, när man kommer fram, uttröttad.⁵

chr. Således lärer fruktan för plikt och Brennvinn <sida4> vara ditt ärende till kyrkan.

N.M. Låt mig då höra, hvad du har för ärende.

Chr. Man borde ju fara till kyrkan för att höra Guds ord. Eller känner du ingen längtan att höra Guds ord? Har du icke hört, att: Menniskan icke lefver allenast af bröd, utan hvart och ett ord, som går af Guds mun?

---

¹ Satte almats, betyder egentligen en menniska i allmänhet; en menniska af ringare stånd (gemene man); men i motsats af Christen, måste det antaga bemärkelsen af naturlig menniska; ordet: Satte almats, är i alla fall begripligare än: Naturrelats, Naturlig, af latinska ordet: Natura; Naturalis. etc.

² Mässon, ett Svenskt ord, af latinska ursprung, men hvilket i lappska form blifvit allt för allmänt, för att kunna uteslutas, eller riktigt ersättas af något annat. I sin nu varande lappska form, härstammar ordet Mässon, troligen från Påfve Dömet. Enligt Leems Beskrifning, Petr. Læstadii Journal, och flera andra intygan[-]den, kan man taga för afgjort, att Lapparne bevistat Påfviska messor långt förr än Lutheranismen började utbreda sig. Men att bevista en messa i Påfve dömet, betyder det samma, som att bevista Gudstjensten. Deraf har ordet Messa i sin lappska form (mässon) kommit att betyda: Gudstjenst, och metonym, äfven stället der Gudstjenst hålles "Mässon" är genetivus in Statu suffico hvilket Sundelin icke observerat.

³ att plikta för absenterande från Bördagen, är något, som Lapparne i allmänhet frukta för, ehuru den gamla praxis, att genom krono betjeningen låta åtala vederbörande för Bördags försummelse, nu mera kommit ur bruk på flere ställen, förmodligen af den anledning, att åtskillige Domhafvande icke uptagit sådana mål till pröfning, innan de åtalade, enligt missgerningsbalkens 3. Cap. 3§. blifvit varnade i Kyrko Rådet.

⁴ Man föreställe sig, att en lapp har sina 5 till 10 mil att Spatsera till fots om sommaren; innan han hinner fram till kyrkan: det blir då naturligt vis fråga om både matsäck och skor hvilka båda medtagas på en sådan väg.

⁵ Kendasita. åt tröttheterna Idiotism - man behöfver icke länge följa med lapparne på deras resa till Kyrkan, innan man får höra talas om en "sup för tröttheterna," hvilken tyckes syssel[-]sätta dem under hela vandringen till kyrkoplatsen.

Samtal mellan en Christen och naturliga människan 1839

N.M. Huru mången <sid5> lära väl fara för den skull. Det finnes nog äfven Böcker på närmare håll för den som ids läsa dem.

Chr. Hvarför läser icke du då?

N.M. Hvilken har väl tid?⁶

Chr. Det ty[c]ks vara god tid, när man församlar sig på Krogen. Tänk, om någon då skulle komma ihåg, att han icke har tid.⁷ Men då man skall läsa eller fara till kyrkan, då har hvar och en arbete, då kommer icke mången ihåg dessa Frälsarens ord: <sid6> Söker först efter Guds Rike och dess rättfärdighet, så faller eder allt detta till.

Andra samtalet. Om kyrkogång.

Chr. Huru snart ringer det till[-]samman?

N.M. Hvad då?

Chr. Att vi må få begifva oss till kyrkan; eller tänker du icke gå i kyrkan?

N.M. man måste väl gå, när man ändteligen har kommit hit.

Chr. Men hvad uträttar du i kyrkan?

N.M. Man skall väl höra på Presten.

Chr. De tyckas väl höra på <sid7> uppmärksamt, som sofva under hela Kyrktiden, så att de till och med snarka.⁸

N.M. kan då vara sådana; icke gör jag så.

Chr. Ja det vore väl, om åtminstone någon hölle sig vaken. Men jag är nästan rädd, att större delen sofver, ty värr! med öppna ögon.

N.M. Finns det väl någon, som sofver med öppna ögon?

---

⁶ Ett allmänt förebärande, när man förebrår Lappen dess okunnighet i Christendomen.

⁷ Så kallade Norrlappen i Arjeplog begifver sig vanligen så sent från sitt hem, att han knapt hinner fram till kyrkan före samman ringningen; men det drar stundom ut hela veckan, innan han blir färdig, att begifva sig derifrån. Krögare hafva dervid naturligtvis sin stora uträkning.

⁸ Ett icke ovanligt fenomen ibland Lapparne. Sedan Spögubben Uphörde att väcka dem, måste presten slå näfven i predikstolen, när snarkningen blir allt för högljudd. Det hände en gång i Arjeplog, att presten slog näfven i predikstolen åt en som snarkade, men dervid föll en sensibel kärring i dåning, och måste bäras ut. Detta ty[c]ktes likväl förorsaka mera Upseende än den sofvande mannens snarkande.

Samtal mellan en Christen och naturliga människan 1839

Chr. Har du icke sett sådana människor, som gå i sömn? De sofva med öppna ögon: de vandra af och ann: de uträtta ett och hvarje och lägga sig åter; men vakna icke ändå.

N.M. kan då vara sådana <sida8>

Chr. Men jag tror, att det finns flere sådane midt ibland oss. Hvarje människa är i sitt naturliga tillstånd så beskaffad, att hon icke vill lyda Gud, eller hörsamma hans bud, ejheller sträfva till himmelen; ty det syndiga köttet trycker hennes tankar, likt en tung sömn, till jorden. Hon förmår icke höja sina Tankar ifrån denna världens fåfängli[ga] gerningar. Hon arbetar natt och dag för rikedom, och har ingen ro <sida9> för omsorgen, huru hon skall bärga sig; huru hon skall blifva rik och lycklig.

N.M. Huru skall väl människan annars bärga sig och komma till rätta, om hon icke får samla och förvärfva sig något? Skall människan lägga sig och vänta, att färdig mat skall komma henne i munnen?

Chr. Ingen behöfver lägga sig, eller förnöta sin tid i lättja. Dertill är människan skapad, att hon skall arbeta efter sin förmåga. men hvarföre arbetar du? Hvarföre samlar du skatter, ehuru väl du kunde hafva din utkomst med mindre? <sida10> kanske för att få gräfva ner dem i jorden, eller supa opp dem och Skryta med din rikedom?⁹

N.M. Men är det icke ändå nöjsamt då man blir förmögen? åtminstone är man utan bekymmer; man behöfver då icke tigga eller se främmande i händer efter mat, ejheller ligga som en hund vid en främmande husdörr.

Chr. men hvarföre kom den fattige Lazarus i Abrahams sköt, fastän han var full af sår, och låg vid rika mannens dörr, och <sida11> hundarne slekte hans sår; då deremot den rika mannen, som hade präktiga kläder, och lefde hvar dag kräseliga, föll i Helvetet? Och hvarföre säger frälsaren, att det är lättare för en Kamel, (som är lika stor som en häst, ja till och med större) att gå igenom ett nåls[-]öga, än för den rike att slippa in i himmelriket. Och hvarföre säger Skriften, att människan måste genom stor bedröfvelse ingå i lifvet? Hvad blir det då af <sida12> den beqvämlighet och det sorglösa lif, hvarom du talar? Har väl någon i afseende på detta lifvet så mycket besvär, som den rike¹⁰ hvilken må[-]ste fara natt och dag efter sin bärning;¹¹ han får knapt hvila sig under måltiden: Han gömmer sina skatter i Bergs skrefvor, och vet ändå slutligen icke, hvart han skall gömma dem så, att icke tjuftarne skola grafva [gräfva] och Stjåla dem. Och om han <sida13> än till en tid kan förvara och hafva dem i behåll, så måste han dock slutligen mista dem. Ingen

---

⁹ Den som närmare känner lapparne, skall utan tvifvel finna, att förebråelsen icke saknar grund.

¹⁰ Den som närmare känner Lapparnes förhållanden, vet väl, att en rik lapp har det värsta hundlif i synnerhet då han icke näns hålla tjänstefolk.

¹¹ Egentligen Renhjord som utgör Lappens förnämsta bärning.

kan taga sina skatter med sig, när han skall hädan fara; ehuru svårt det är för mången, att skiljas ifrån dem. Och kanske ännu i andra verlden hänga de fast vid tanken och i hjertat, såsom skriften säger: hvarest eder skatt är der är ock edert hjerta; ty se! människan kan icke öfvergifva, det hon har älskat här; åtminstone skall hon hafva det i tanken. <sida14> Då först lär det blifva en låt, och en jämmer, när den förmögne och rike hastigt saknar allt det goda, som han här i verlden åtnjutit. Hvarföre sam[-]len I då sådana skatter, som I icke fån behålla och njuta, (skatter) dem I må[-]sten inom kort öfvergifva och mista? Hvarföre söken I icke heldre sådana skatter, dem ingen rost tär, ejheller tjufvar grafva [gräfva] och stjåla?

N.M. Må den vara rik, som vill, jag vill då icke förlora mitt, förrän jag dör: må <sida15> de som lefva och behöfva njuta dem efter mig.

Chr. Hvarföre har du omsorg om dem, som lemnas efter? Hvarföre har du icke omsorg om din egen Sjä? Det hörs nog du Synda-Beläte, hurudan du är, och hvarvid du är fästad. Han vill icke bli af med sitt: än om din Sjä går förlorad för egendomen, hur går det då? Hvilken[-]dera håller du i högre värde? Försök att jämföra!

N.M. Jag ids ej mera höra på ditt prat, hvem har lärnt opp dig till Prest i dag?

Chr. Det hörs väl <sida16> du synda-träl,¹² huru[-]dan du är! Denna verdens fåfängliga snack höra de gerna; men börjar man att yttra ett ord om Själens, och den förestående domen: då göm[m]a de sina öron. Och när tål

---

¹² Egentligen: Du syndiga fjäll: en djerf, ehuru i lapskan icke sällsynt liknelse, hvilken i Svenskan icke har mig veterligen någon motsvarande. Samtalet tyckes här antaga en alfvarsam, och måhända för mången betänklig karaktär, en anstrykning af Läseri el. dyl. Emellertid vågar Förf. hemställa till den bildade Läsaressens Uplysta bedömande, huruvida de medel kunna vara af lindrig beskaffenhet, som sko[-]la verka på en grof sinnlighet, eller sätta en af mörker och fördomar förstämde Själs Krafter i verksamhet och såluna bringa en sådan Karaktär som den här afbildade N.M. till sjelf[-]besinning. Läseriets förnämsta medel, att åstad komma skakning i den slumrande Själs mörker, består som bekant är, uti ett förskräckligt anathema öfver hvar och en, som icke hör till deras parti. Då nu detta har den verkan, som erfarenheten visar, nemligen, att först åstadkomma en förbittring, och sedermera en förvirring, hvilken vanligen, genom Läsare predikanternes hastiga öfver[-]gång från förbannelser till loford och smicker stannar i en viss sjelfbelåtenhet, och deraf följande säkerhet, eller andelig högfärd, hvilken icke vidare låter kufva sig af några Presterliga föreställningar: så är detta ett Psykologiskt fenomen, som bör draga sig tänkarens Upmärksamhet, som föranleda till en grundelig undersökning, huru vida icke detta onda bör till en del kunna förekommas genom en slags Homoöpathisk behandling, d.v.s. genom ett alfvarsamt men förnuftigt bruk af Lagens Hammare. Att med en slät hyfvel fara öfver ett så groft och ohyfsadt folk som Lapparne, att skräda ord för dem, eller i allmänna ordalag framställa Religionens sanningar, anser förf. vara en förspild möda. Naturligtvis kan ett sådant Språk, eller de hårda uttryck, som förekomma här och der i denna afhandling, icke begagnas på predikstolen, utan en[-]dast i Spe[c]iela fall, och der den naturliga säkerheten är allt för ögonskenlig. Skulle och dessa eller andra dylika hårdare uttryck, eller förespeglningar af Domen och plågornas ryslighet, väcka svärmodighet hos en eller annan sensibel lappquinna, så är dock ingen anledning, af [att?] frukta för något svärmeri, Ty Lapparne hafva 1mo ingen missförstådd Luther och 2do Ett uplyst Presterskap att söka tröst hos.

väl denna Verldens Syn<sid17>diga afföda, att höra sanningen? Tron I icke, när jag talar till eder om jordiska ting (säger Frälsaren), huru skolen I då tro, när jag talar till eder om himmelska ting? Derföre hatade syndarena fordomsdags Frälsaren, emedan han började förebrå dem samt klandra deras onda gerningar. Deföre togo de slutligen lifvet af honom, emedan de icke fingo förtära de faderlösas arf uti orättfärdighet, samt hemligen göra ondt; ehuruväl <sid18> de för gemene man visade sig oskyldige, samt högfärdades i präktiga kläder. Derföre förföljde de Honom, emedan de sågo, att en och annan Trodde på honom; de fruktade äfven, att han skulle åstad[-]komma en minskning i deras inkomster. Äfven nu för tiden, om någon skulle börja förebrå sin nästa för orättfärdighet; om Någon skulle vilja undervisa och leda onda människor på den rätta vägen till Gud: han skulle snart blifva hatad. Ty när vill väl Syndaren höra sina fel? Hvar och en vill dölja sina <sid19> onda gerningar; såsom skriften säger: de söka mörkret och fly ljuset, ty deras gerningar äro onda.

Men nu för tiden hysa människorna höga tankar om sig sjelfva; de vilja rikta[?] sig; de supa, slåss, svärja och missbruka Guds namn. Somliga ljuga, andra bruka skörlefnad: ingen kommer ihåg, hvad han skall svara, när döden öfverfaller honom. Ingen tänker så: om jag nu hastigt dör, hvart månede jag då komma? Nej; det är, som jag nyss sagt: de sofva med öppna ögon; såsom Skriftern <sid20> säger: med öppna ögon se de icke, med hörande öron höra de icke; ty deras hjerta är förstockadt.

N.M. Det hörs, som du skulle finna fel hos hvar och en; hinken vet, om du sjelf är bättre. Kanske du vill äfven beskylla mig för tjuf? När har du hört mig ljuga? Med hvilken har jag slagits? Hvar har du sett mig hafva umgänge med främmande quinnor? Om jag också är litet supiger; jag måtte väl icke göra orätt: nog finns det andra värre (fyllhundar) än jag. Jag har hittills bjudit till, att lefva rättskaffens ibland alla <sid21> människor, och jag tror icke att någon skall kunna förebrå mig, att jag har gjort orätt åt någon.¹³ Skulle jag och hafva brutit emot Gud, så anser jag mig dock icke för den värsta.

Chr. Det vore väl, om du vore så rättfärdig, som du gör dig. Men jag är nästan rädd, att du icke ser dina fel, emedan <sid22> du icke vill se dem. Jag kan visst icke göra dig till tjuf inför Rätta, men inför Gud fruktar jag, att du blir en tjuf och missgerningsman, om du pröfvar dig sjelf; ty Gud ser icke till de gerningar, som människan gör med handen eller med tungan, utan Gud ser till hjertat, huru[-]dana tankar människan har, hvad hon har lust och böjelse för. Om du icke har stulit med handen, eller ljugit med tungan, eller gjort orättfärdighet med någon annan kroppens lem: tror du dig derföre vara

---

¹³ Ett förlitande på Naturlig sedlighet och utvärtes anständighet, läser icke inskränka sig inom lappgränsen. Mången säger väl, att man icke bör förlita sig derpå, men en lindrig förebråelse för till och med synbarliga fel, är redan tillräcklig, att ställa hela den gamla egenkärlekens galla i gäsning. En sak, som i sig sjelf är sann, nemligen att Människan oakadt sin naturliga sedlighet likväl af Naturen är vredenes Barn, borde dock icke förarga någon, som kommit till en sann sjelfkänedom.

rättfärdig inför Gud, som pröfvar hjertan och ransakar <sida23> njurar. kanske du med hjertat stjal, ljuger och gör hor hvarje dag.

N.M. Det kan jag icke medgifva.

Chr. Det tror jag nog; du kan icke medgifva det, som står i Guds ord. Men jag vill fråga dig, om du icke i handel velat sätta ett högt pris på din egen vara, men din nästas vara har du velat (åtkomma) för godt köp?

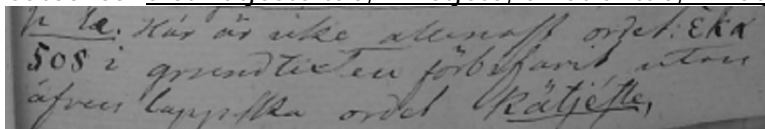
N.M. Är det väl någon, som icke söker sin egen förmon?

Chr. Men hvarföre säger Skriften: Ser icke hvar och en på sitt eget (bästa) utan hvar och en (bör se) på andras bästa. <sida24>¹⁴ Du säger, att du icke har ljugit, och likväl säger Skriften, att hvar människa är en lögnare. Du säger, att du icke har slagits. Då vill jag åter fråga, om du icke någon gång har blifvit ond på någon, eller om någon har råkat fela emot dig: har du icke då tänkt hämnas, eller på ett eller annat sätt betala honom för det arbetet?

N.M. Hvem är det, som icke blir ond, då han icke får vara i fred?

Chr. Likväl säger Gud till Adams äldsta son Kain: Hvi äst du vred; eller hvi förvandlas din hy? Och På ett annat ställe säger Skriften, att: Mannens vrede

¹⁴ Föregående Språk är sålunda öfver[-]satt uti Lappska Öfversättningen af Lindbloms Cateches. alet kätjeste tab, mi etjete, ainat ai tab, mi ätja se læ. Här är icke allenast ordet

εαδοϛ[?] i grundtexten förbifarit, utan äfven lappska ordet kätjeste, begagnat på ett sätt, som innebär motsatsen af hvad Språket egentligen åsyftar. Kätjestit eller rättare käättja[-]stit, är dimitivum af kättjat, och betyder egentligen: se hastigt på en, se avogt eller begärligt eller med förundran på en. Käättjasti munji: Han såg på mig: ele tåkko käättjaste: se inte dit. vill säga: haf icke begärelse dertill. Käättjastit tab, har jag alldrig hört lappen säga, utan käättjastit tasa. Om man således vill öfversätta Språket från Lappskan, så skulle det lyda som följer: Sen icke på det, som är edert eget, utan äfven på det som är andras: Om detta låter tvetydigt i svenskan, så är det ännu mera tvetydigt i lappskan, hvarest ordet käättjastit innebär ett seende med begärlighet. Herr Lindahl och Sundelin hafva ibland annat velat lägga Författaren till last, att han i sina Citationer icke följt lappska öfversättningen. Förf. hemställer till den bildade läsarens uplysta bedömande, [<att anföra de bibliska> överstrykta ord] huru vida det må anses såsom felaktigt, att rätta en felaktig öfversättning; En del Språk har Förf. visserligen fört utur minnet, hvarigenom de icke ordagrannt blifvit öfverensstämmande med Texten; Men alla citerade Språk har Förf. öfversatt efter N. Testamentets Grundtext. En annan sak, som Hrr Granskare velat lägga Förf. till last, är äfven den om[-]ständigheten, att i denna afhandling förekomma flere ord, som icke finnas i det "annars fullständiga" (?) Lappska Lexicon. Om Förf. icke bedrager sig, så bör detta smickrande vitsord gälla så som bevis derpå, att Förf. är bättre hemma i Lappskan än sjelfva Lexico graferne. Eller skulle väl Hrr granskare vilja påstå, att Förf. tagit sina lappska fraser ur egen hjerna. I thy fall går det ju an att fråga en äkta Sirkas eller Kaitum lapp, om han kännes vid alla de ord, som af Förf. äro brukade. Förf. tror sig hafva följt den rena[-]ste lappska dialect, som finnes och hemställer derföre till vördige Presterskapet i Arjeplog, Jockmuck och Gällivare Uplysta bedömande, om den publik, som förstår denna dialect är mindre än den, som icke förstår den!

Samtal mellan en Christen och naturliga menniskan 1839

gör icke det godt är inför Gudi. <sida25> Och åter på ett annat ställe: den som hatar sin broder, han är en mandråpare. Du sade, att du icke har gjort hor, och likväl säger Frälsaren: den som ser på en quinna, till att begära henne, han har redan gjort hor med henne i sitt hjerta. Du har dock tillstått, att <sida26> du är litet supiger. Anser du det för synd, att man blir full?

N.M. Brennvinet är ju en Guds välsignelse, då man brukar det måttligt.¹⁵

Chr. Ja! Sådant vin, som icke går i hufvudet. men när är det måtta?

N.M. När man icke dricker för myc[-]ket.

Chr. kanske du anser det då först för måtta, när du mister förståndet, och kan icke stå på benen mera, då du icke vet, i hvilken- <sida27> dera verden du vistas.

N.M. Så vidt jag icke gör illa, svär, slåss eller annars gör något tokigt i fyllan, så tror jag mig icke fela¹⁶.

Chr. Det hörs nog, det menniskan har begärelse till, dit sträfvar hon så som ett oskäligt kreatur genom eld och vatten. En drinkare kan inte för sitt lif afhålla sig från brennvin. Han går till Skrift som en hund att läpp[j]a Spad, och med detsamma han kommer derifrån <sida28> håller han på att läpp[j]a och sörpa brennvin, till dess han faller om kull, fastän den hel. Paulus säger: I kunnen icke dricka af Herrans kalk, och djeflarnes kalk; I kunnen icke blifva delaktige af Herrans bord och djeflarnes bord. 1. Cor. 10. 21. Se! sådana är denna tidens Christna: det är somliga, som hafva det Christna namnet, men hjertat och hågen är på annat håll. En drinkare kan inte låta bli (brennvinet), om han än föröfvade sådant, som gäller lifvet. Han super; till dess han faller, fastän Skriften säger att: drinkare skola icke ärfva himelriket. Men hvad bryr <sida29> sig syndaren derom? Han går, dit begärelsen drifver honom; såsom ett oskäligt kreatur, och kan icke låta bli, om han än fölle hufvud[-]stupa i Helvetet. och det han en gång fattar begär för, dit sträfvar han, och slutar icke förr, än han ådrager sig döden, förderfvar både kropp och Sjä, och får slutligen brinna i Svafvel-Sjön, såsom den rika mannen, som ännu der ropar: a[c]k! att Lazarus komme hit, för att låta drypa en droppe vatten på min tunga, ty jag plågas svårliga i denna låganom.

N.M. Du har verkligen mycket att säga.

---

¹⁵ Mer än engång får man höra dessa och dylika svar, när man vill föreställa supiga Lappar det syndiga i deras omåttliga begär efter brennvin. Sålänge de icke känna allt för påtagliga verkningar deraf på sin kropp, är det nästan omöjligt, att kunna öfvertyga dem om brennvinets skadlighet, och att taga sig ett godt rus anse de alldeles icke för nå[-]gon synd. De hårda uttryck som Förf. här tillåter sig emot en sådan i högsta grad skad[-]lig, men ibland Lapparne allmän opinion, böra de icke anses illa ljudande, för andra än fyllhundar.

¹⁶ = ¹⁵

Chr. nog tål ditt <sida30> stenhjerta, om jag skulle tala till morgondagen: du blir icke förskräckt, förrän (svafvel) röken slår dig i synen. Och hör nu, hvad jag säger! om du icke omvänder dig till Gud, så går det med dig, som med den rika mannen, som vaknade först i Helvetet. Om du vill tro Guds ord, så är du och många andra, tjufvar, skälmar och ogjernings män inför Gud; ty skriften säger: Ingen är rättfärdig, icke en enda; ingen är förståndig; det är ingen som söker efter Gud. De hafva alla farit vilse, de hafva blifvit helt och hållet odugliga <sida31> det är icke någon, som godt gör; nej icke en enda. Rom. 3. 11. 12. På det att hvarje mun skall tystna, och hela världen skall blifva brottslig inför Gud. Rom. 3: 19. (16)

Tredje Samtalet

Om Prestens tal.

Chr. Hvad tyckte du om Prestens tal i dag?

N.M. Hvad då?

Chr. Hörde du väl, hvad han sade?

N.M. Har då jag icke öron liksom du och andra?

Chr. Väl har hvar och en öron, men derföre höra icke alla. Det finns äfven sådane, som <sida32> sitta i kyrkan, liksom (vore de) utan både ögon och öron; de höra intet, de veta intet (af det), hvarom Presten predikar. Somliga stödja sina hufvuden mot armbågen, liksom för att få sömn.¹⁷ Andra sitta med lutande hufvu[-]den liksom i en dröm, och låta Guds ord Sväfva öfver hufvudet, eller ock[-]så (låta de det fara) in genom det ena örat, och <sida33> ut genom det andra,¹⁸ på det att icke något Guds ord må fästa sig i hjertat. och om sådana någon gång liksom genom en händelse vakna, så fara deras tankar omkring Skogar och Berg.¹⁹; men inte komma de ihåg, hvarföre de äro komne till kyrkan.

---

¹⁷ När Lappen har lång väg till kyrkan, och tillika afmäter tiden så knapt[?], att han med största ansträngning hinner fram till kyrkan, då det ringer tillsamman, så är han natur[-]ligtvis trött af färden, och behöfver hvila. Då nu Gudstjensten börjar, lägger han sina armar i kors emot bän[-]ken och låter hufvudet falla mot detta stöd.

¹⁸ Lapparne pläga stundom under sina flyttningar bevista Guds[-]tjensten så väl i Norrige, som på landet i vesterbotten. När man frågar dem, hvad nytta de kunna hafva af en Gudstjenst, uti hvilken de icke förstå Språket, Åh! svara de vanligen Guds ord sväfvar då åtminstone öfver hufvudet, liksom låge i sjelfva ljudet en magisk kraft, att göra dem salige.

¹⁹ Jag kommer ännu ihåg, när jag som poike [pojke] följde med min Sal. Broder Comminister Læstadius till Algavare, hvarest Böndag firades för lapparne, huruledes en Lapp, vid namn Perthas sedan han vaknat från sin söta sömn under predikan frågade helt högt en af de närsittande: Kånnes lä to siita? (Hvar är din Kåta?) Han blef genast genom klockaren antydd att hålla mun på sig, men som Com. Læstadius var en saktmodig man, så fick det passera utan vidare tilltal.

N.M. Säger du det der åt mig?

Chr. Åt dig och dina gelikar, som ären vilsefarande såsom får, de der ingen herde hafva. I hafven kommit på villovägar; <sida33> I ären i mörker, I hafven öfvergifvit Gud; såsom Presten predikade i dag: I ären tjufvar och Skälmar,²⁰ då I icke viljen hörsamma Guds befallningar, icke lyda Hans förmaningar, ejheller Öfvergifva det onda, fastän döden vaktar på eder i hvarje fjät, hvarmed I trampen denna förtviflade jord; och Djefvulen går omkring såsom ett <sida34> rytande Lejon, sökande hvem han först uppsluka må. Det är förmodligen han, som tvingar och drifver edra arma själar i den brinnande sjön, emedan I icke viljen omvända eder till Gud.

N.M. Hvilken Gud har väl lärt opp dig till Prest i dag? Det hörs, som du skulle hafva mycket mer att säga, än andra prester. Jag har läst för prester förr i verlden,²¹ och in[-]gen Prest har ännu klan<sida35>drat min läsning. Jag är en stor Skattdragare och den förnämsta i denna församling. Jag måste betala skatt och arbeta för att lefva: Jag har icke tid att läsa alla Skrifter och jag tror mig äfven komma till rätta med mindre läsning; endast jag icke gör orätt. Jag har hulptit de nödlidande; många fattiga har jag födt. Fråga de rika, fråga de fattiga, om jag har gjort någon <sida36> orätt, om jag icke har hjälpt, då jag kunnat; och likväl kommer du att förebrå och döma mig. Hvad är du för en menniska? Har du kommit ifrån himmelen, eller hvarifrån?

Chr. Hvilken har väl dömt dig? Af din egen mun skall du varda dömd; ty du har Ijugit icke allenast för menniskor, utan för Gudi.

N.M. Hvad har jag Ijugit?

Chr. Allt hvad du sagt om dig Sjelf. Du uphöjer dig sjelf och räknar opp, huru beskedligt du har lefvat, huru mycket godt du har gjort de fattiga, huru stor skatt du betalar; liksom den der farisén, som ansåg sig rättfärdig in[-]för Gud, <sida37> och prisade sig sjelf, huru han fastade tvenne gånger i veckan, huru han betalte hederligt sin tionde, och tackade Gud, att han icke var så ogudaktig som andra menniskor, röfvare, bedräglige, horkarlar och mera sådant; liksom du nu prisar dig sjelf och anser dig för en bra karl. Och då du nu anser dig sjelf så god, huru läser du då syndabekännelsen, der hvar och en skall bekänna sig brottslig och ogudaktig inför Gud? Kanske du

---

²⁰ Man behöfver icke antaga att presten verkligen skall hafva så yttrat sig, men som Presten i Lappmarken är af mycken au[c]toritet, en person för hvilken Lappen i allmänhet har mycken respect, så kan det icke skada, att utan för att gifva vissa för den Naturliga Säkerheten obehagliga uttryck större vikt, låter dem komma från Prestens mun, såsom en persons som måste veta något i dyliga ämnen.

²¹ Dessa och följande den N.M^{ns} utlåtelse är icke blott supponerade, man får ofta höra dem in natura af sådane personers mun, som ega en viss betydelse bland sina likar, och tro sig redan vara för gamla, att emottaga undervisning till och med af yngre Prester. Förf. har med flit låtit dessa före-Speglingar af Naturlig Stolthet och högmod inflyta, på det att den öfver sin rikedom upblåste Lappen må Känna igen icke allenast sina Tankar utan äfven sina egna ord. för att låta denna Babyloniska [Babyloniska] Tornbyggnad ramla, bör den inbillske mannen fällas med egna vapen.

bekänner med munnen, hvad hjertat icke erkänner. Ljuger du icke då inför Gud? < sida38 > Den som känner sina fel, han kan icke hysa så höga tankar om sig, som du hyser; hans hjerta måste förödmjukas och vändas. Men huru skall ditt hjerta varda förkrossadt, då du icke känner dina fel? Du är, kan tänka en förträfflig man, en stor Skattdragare, rik och vacker: skall väl en sådan storståtelig (man)²² frukta Gud, som kanhända icke behöfver frukta för döden och helvetet? Skall väl en sådan hjelte läsa i bok, som nog är förständig och klok dess < sida39 > förutan? Se han behöfver icke en gång taga boken i hand; ty se! han har icke tid; hvarföre? jo! (Han har) en stor Skatt, strängt arbete, till och med om söndagen mycket att uträtta. Och hvarföre det då? Jo; för kroppen, för rikedomen, för äran, och hvad mer?

N.M. Arbetar icke du för kroppen?

Chr. Jag arbetar både för kropp och Själ; men du arbetar endast för kroppen: du har ingen omsorg om själen: du vet icke en gång, att äfven Själ behöfver föda < sida40 > och skygd [skydd]; ty din själ kan hvarken hungra eller fry[-]sa, emedan den är längesedan död i synden.

N.M. Anser du då mig för ett oskäligt kreatur, eller hvad för slag, efter du säger, att själen är död?

Chr. Mennisko skepnad har du väl, men i anseende till själen är du sämre än ett kreatur; ty kreaturet handlar efter sin natur, (det gör) sådant, hvartill det är skapadt; men menniskan gör sådana gerningar för hvilka himmel och Jord borde bäfva. Kreaturet < sida41 > bjuder till, att akta sitt lif; men menniskan förnedrar och förderfvar sig sjelf * (*både till kropp och själ), då hon öfvergifver Gud, och följer sina köttsliga begärelser: då blir hon liksom ett oskäligt kreatur, som icke vet af annat, än att fordra [fodra] köttet, äta och dricka och sofva. Och i ett sådant tillstånd, blir menniskans själ lik ett dödt ting, som icke erfar hvarken ondt eller godt af Guds ord; icke känner någon hunger efter Guds nåd; ty den är förmodligen mätt af brennvין och fett; den < sida42 > känner intet behof af betäckning för sig af Frälsarens rättfärdighet; ty den håller sig förmodligen varm med klädes kjortlar och silfverbälten²³;

---

²² Vuolok, tyckes härstamma från vuolle, sång, och skulle då ursprungligen betyda, en snäll sångare, diktare eller poët.

²³ Det torde förefalla en och annan betänkligt, att förf. här inlåter sig i Specialiteter; att han på ett ironiskt sätt gäckas med de ting, vid hvilka det råa obildade sinnet förnämligast fäster sig. Man skulle till äfventyrs vilja invända att en religiös ironi länder mera till förargelse än Uppbyggelse, men förf. inser icke hvarföre, då Ironi i allmän-[het] är ett kraftigt medel, att blotta fåfängan, och förlöjligen lasten, den i religiöst afseende skulle vara alldeles förkastlig. Den regeln, att lasten icke kan göras nog afskyvärd, och dygden nog älskvärd bör äfven kunna användas i en religiös framställning, som är ämnad till enskildt läsning. På Predikstolen är Talaren i allmänhet bunden af vissa formaliteter, hvilka bruket och vanan, äfven som åhörarens mångfaldiga prætensio-[ner] gjort nödvändiga. Der skulle det icke passa, att komma fram med Klädeskjortlar, silfver bälten och blanka riksdalrar, emedan troligen mången skulle finna sig stött deraf. Men i ett enskildt samtal såsom till ex. detta, skall Läsaren ovillkorligen tänka motsatsen af de framställda sattserne. till ex. De blanka Riksdalrarne skola från Döden frälsa menniskan, så dum är ingen Lapp, att han icke tänker motsatsen när han

den behöfver icke förskaffa sig <sid43> himmelska skatter; ty den har ändå nog af blanka Ridsalrar, som skola kan tänka frälsa (menniskan) från döden, så framt hon icke till och med ärnar taga dem med sig, när hon sjunker i grafven. Se der! är nu deras yttersta tröst, som fara efter denna <sid44> verdens fåfängliga skatter. Och för sådana fåfängliga och förgängliga ting säljen I edert lif och eder Själ till Helvetet. Ack! huru föräktlige I hafven gjort eder sjelfva, och i huru ringa värde I hållen edra själar. I ären stolte öfver edra skatter och renhjordar, I ären högfärdige öfver edra granna kläder, I ären kan tänka kloke, förståndige, klarsynte, tilltagsne; I viljen tillfredsställa edra köttliga begär och lefva väl. I frukten icke Gud; I frukten icke hvarken för döden el[-]ler helvetet: I frukten endast för att plikta.²⁴ <sid44> Men om eder själ hafven I ingen omsorg, huru den skall blifva bestående inför Gud, då edra ögon mörkna, och blodet kal[l]nar, och lemmanne blifva styfva. Då först skall det blifva en låt och en jemmer, då svafveelden slår er i synen. På den tiden skolen I ropa, men ingen skall svara Eder; I skolen tjuta, men ingen skall gifva Eder ett gensvar; I skolen gråta och jämra Eder, men ingen skall (låssa) höra Er; I skolen hungra, men ingen skall gifva Eder äta; I skolen torrsta [törsta], men ingen skall låta <sid45> drypa en droppe vatten i Eder mun; I skolen försmägta af hetta, men ingen skall svalka edert hjerta; I skolen bita ihop tänder[-]na, och röken af Edra plågor skall upstiga till evighet; ty I hafven sofvit, då I bort hålla Eder vakna; I hafven lekt och gäckats då I haden bort gråta; I haf<sid46>ven sökt efter rikedomar, då I bordt söka nåd; I haf[-]ven tillstoppat öronen, då I borden höra; I hafven tillyckt ögonen, då I borden se; I hafven förhärdat Edra hjertan, då de bordt förkrossade varda; I hafven bannats och gäckats, då I borden bedja och välsigna; I hafven föröfvat slagsmål och hatat, då I borden älska: Gud har tillbjudit Eder sin nåd, men I hafven icke velat, Frälsaren har sökt Eder, men I hafven flytt; den helige ande har kallat eder, men <sid47> I hafven icke aktat derpå. Derföre skall ock den tid komma, då I skolen sträfva, men icke slippa fram; I skolen klappa på himmelens dörr och ropa: Herre, Herre! låt opp; men han skall säga: gån bort ifrån mig I ogernings män, jag känner Eder icke. Och då skolen I ropa till bergen: faller öfver oss, och till högarne: skyler oss. Ty har detta skett på det färska träd, hvad skall då ske på det torra? Om den rättfärdige med plats blifver salig, hvad blifver <sid48> då den ogudaktige och syndaren? Förskräckande ord; men mennisko hjertat bäfvar icke ändå, det rädes icke. Så har också Syndarens hjerta blifvit hårdt

---

hör detta. Men är hon tvungen att tänka motsatsen, så blir han med det samma sin egen domare, ty hans medvetande säger likväl, att han tycker mycket om sina blanka Rdr, att han icke gerna vill skiljas ifrån dem. Skulle han likt Nebukadnesar blifva förbittrad deröfver, att man gör narr af hans afgudar, så har han dock icke skäl, att harmas öfver annat [än] sin egen dåraktighet, och denna harm kan bringa en och annan till eftertanke. Ändamålet med framställningen är då vunnet.

²⁴ Det är redan ofvanföre näm[n]t, att Lappen fruktar ingenting så mycket, som plikt, och den, som plikt[-]fäller lappen, blir naturligtvis föremål för hans hat. Det samma vill vanligen hänga vid allmogen i hela Norrland. Viaticanter äro vanligen utsatta för allmogens frågor, hvad de tänka välja för vitæ genus; när de icke vilja genast ge besked derför, få de vanligen den slutdom: Allt Annat hvad du blir, bara du icke blir Länsman eller fiskal.

och förstenadt likt en klippa och stenör, då ingenting annat skall bita der[-]på, än svafveelden, som brinner i det mörka.

N.M. Om det är sannt, hvad du säger, så lärer icke mången blifva frälst, eller undslippa svafveelden.

Chr. Den undslipper icke, som icke gör bättring; ty den vägen är bred, och den port är vid, som leder till fördömsen, <sida49> och många (äro de som) vandra derpå; men den vägen är smal och den porten är trång, som leder till lifvet, och få (äro de som) finna den. Söker fördenskull med fruktan och bäfvan, att I salige varden.

N.M. men om nu så många lif skola gå till spillo, och blifva olycklige efter döden, hvarföre hafva icke presterna gjort oss Upmärksamma derpå, om de hafva förnummit, att vi äro stadde på villo vägar?

Chr. De hafva visserligen märkt det, och äfven gifvit eder tillkänna; mer än en gång lära de hafva ropat: Syndare! <sida50> Omvänder eder; gören bättring. Redan är yxen [yxan] satt till roten på träen; hvart och ett träd, som icke bär godan frukt, skall afhuggas och kastas i elden. Men hvad bry ni er om Presterna? Hören I väl efter Presternas förmaningar, I som af fruktan för plikt, och af begärelse efter brennvin kommen till kyrkan, och låten föra Er derifrån, fulla, som Svin. Det första ord I hafven, när I kommen till Presten, är: få jag <sida51> en sup! I vänten eder brennvin af Presten, men icke Guds ord; och den som låter eder supa brennvin tillräckligt, han är Eder förnämsta Prest. Vackert kyrkfolk! Huru skall väl Guds ord göra någon verkan på sådana, som af fruktan för plikt skola församla sig till kyrkan, och genom trug skola de läsa Guds ord? Somliga brinna opp lefvande i brennvin, andra frysa ihjäl i skogarne genom brennvin, andra åter frysa af sig händer och fötter, och ändå blifven I icke <sida52> förskräckta; ni skäms inte! Förr i verlden läto de Christna sitt blod rinna för den christna tron. Somliga blefvo brända, somliga blefvo Stekta, somliga blefvo sänkte i hafsens djup, och sådana plågor måste de Christna då för tiden lida för sin tro; Men nu för tiden supa de, de slåss, de svärja, pliktfällas, och om nå[-]gonting händer, så söka de (bot hos) Spåmän. Äro de Christna? Som fara hoptals och hufvudstupa i den brinnande Sjön! <sida53>

Förf. har här med flit gjort en paus, liksom för att lemna tid till besinning. Om de hårda uttryck, som här i slutet förekomma, skulle synas betänkliga, så bör den bildade läsaren erinra sig, att de människor, för hvilka Förf. skrifer, hafva härdade samveten. Förf. har allt för mycket umgått med dem, för att icke känna deras hemseder och hemliga önsknings. Undantag finnas visserligen äfven bland dem, och i de Lappmarker, hvarest en art af Läseri fått insteg skall man finna män[-]gen god Christen. Men Läseriet kan icke hos Lapparne få den riktning som Läsar predikanterne i vesterbotten gifvit det. De hafva ingen Missförstådd Luther. De hafva sitt nya Testamente, sin Psalmbok och sin Postilla och ehuru väl Nybyggare-Läsare ofta bjuda till att electrifiera Lapparne, så kunna de dock sällan få dem rätt omvända efter sitt smak. Föröfrigt vågar Förf. hemställa till den bildade Läsarens Uplysta bedömande, om det icke i Allmänhet är lättare att trösta en bedröfvad, än att bringa en hårdnackad syndare till besinning. Exempel på bedröfvade som verkligt behöfva och söka tröst äro få nu för tiden; men de som alldrig känna något behof <sida54> af tröst, äro, ty värr! många.

Samtal mellan en Christen och naturliga människan 1839

Under förmodan att, derest denna afhandling skulle verka eftertänka [eftertanke] eller svärmodighet hos en eller annan sensibel Lappquinne, hvil[-]ket dock icke lärers vara till befarandes, desse i alla fall skola finna tillräcklig tröst och hugsvalelse af Guds ord och hos sina Lärare, har Förf. icke ansett nödigt att bifoga flere tröste grunder, än följande.

—
En botfärdig syndares tankar, då han vaknar upp af Syndasömnen, och börjar hafva bekymmer om sin Sjal. Hvad skall jag göra, att jag måtte få evinnerligt lif? Jag arme syndare har ända hittills lefvat i säkerhet: jag har icke haft något bekymmer om min själ. Jag är stadd på den breda väg, som leder till den mörka verld. Jag har icke anat, <sid55> huru nära jag står vid afgrundens brädd. Jag har älskat denna världens fåfängliga ting, och fikat efter rikedom. Gud har jag icke sökt: Hans ord har jag Öfvergifvit och ringa aktat. Finns det ännu någon nåd för mig i himmelen eller på jorden? Eller har Gud Alldeles Öfvergifvit mig, såsom jag öfvergifvit och förtörnat honom? Skall han låta mig sjunka i den mörka verld, derifrån ingen återkommer? Ja. dit törhända leder vägen för sådane, som jag är; Jag som har sölat mig sjelf i träcken genom min otäckhet. <sid56> Jag har såsom ett vanartadt barn, betalt Guds välgärningar med förakt, och för mina misgerningar har jag förtjent att lida evigt straff och qual. Men Gud är nådig; Han handlar icke så, som Syndare handla. Hans vrede varder stillad snart, då människan med ett ödmjukt och botfärdigt hjerta flyr till hans faderliga barmhertighet, och beder honom om förlåtelse för sina synder. Derföre vill jag stå up, och fly till min himmelske fader, och säga: Fader! Jag har syndat <sid57> i himmelen och för dig, och är icke värd att kallas din Son, men gör mig såsom en af dina legodrängar. Jag har syndat och illa gjort, men förbarma dig öfver mig. Jag är fast eländig vorden, men tänkt icke på mina öfverträdelser. Hjelp mig, ty jag förgås i syndens afgrund. Fräls mig, ty mitt hjerta är beklämdt, min Sjal bäfvar, och mina kinder förtorka af gråt, då jag betänker, huru mycket illa jag har gjort, huru långt jag är vilseförd, huru djupt jag är sjunken i synden. <sid58> O! min Gud; förkasta mig icke, utan hjelp mig för din nåd och för ditt namns skull. När syndaren så klagat i sin andeliga nöd, begråter sina synder och suckar för sig sjelft: då skall han sluteligen få hugsvalelse. En röst ifrån himmelen kommer: Tro på Herran Jesum, så var[-]der du och ditt hus saligt. Gråt icke, var vid godt mod; dina synder förlåtas dig. Så talte Frälsaren fordom till dem, som begreto sina synder; och <sid59> så talar han ännu i dag till dem, som fly till honom, och anropa honom om nåd.

Så gack då till honom kära Christen, som kan frälsa din själ, och he[l]bregda göra ditt beklämda hjerta. Gå till honom, som låtit sitt blod rinna, och gifvit sitt lif för dig, och dina förhärdade barn, på det han ifrån mörkret frälsa skulle; Gå till honom, och bed med ödmjukt hjerta: han skall dig frälsa, han skall dig hjelpa, och gifva dig en glädje, som intet öga sett, intet öra <sid60> [<sett, intet öra> upprepning] hört, och uti ingen människas hjerta Upstigit är. Amen!

"Hållaittem Ristigasa ja satte Almatja kaskan" 1839

—
Original / Merikallios samling / Pekka Raittilas arkiv / Uleåborgs landsarkiv /